



EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 30.5.2007
KOM(2007) 279 galutinis

BALTOJI KNYGA

Dėl Europos strategijos su mityba, atsvesniu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti

{SEK(2007) 706}
{SEK(2007) 707}

BALTOJI KNYGA

Dėl Europos strategijos su mityba, ansvoriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti

1. ĮVADAS

Šios baltosios knygos tikslas – nustatyti integruotą ES požiūrį, kuris padėtų sumažinti netinkamos mitybos, ansvorio ir nutukimo sukeltas sveikatos problemas. Ši knyga grindžiama naujausiomis Komisijos iniciatyvomis, visų pirma *Europos veiklos programa, skirta tinkamai mitybai, fiziniam aktyvumui ir sveikatai skatinti*¹ ir Žaliaja knyga „*Sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo skatinimas: ansvorio, nutukimo ir chroniškų ligų prevencija Europos Sąjungoje*“².

Per pastaruosius tris dešimtmečius smarkiai pagausėjo ansvorio ir nutukimo problemų turinčių ES gyventojų, ypač vaikų, kurių, 2006 m. duomenimis, yra 30 %³. Tai rodo blogėjančią ES gyventojų netinkamos mitybos ir nepakankamo fizinio aktyvumo tendenciją. Dėl to ateityje gali padaugėti lėtinių susirgimų, tokių kaip kraujagyslių sistemos ligos, padidėjęs kraujospūdis, antrojo tipo diabetas, insultas, kai kurių tipų vėžys, skeleto raumenų sistemos ir net įvairūs psichikos sveikatos sutrikimai. Ilgainiui tai gali neigiamai paveikti gyvenimo trukmę ES ir dėl to gali sumažėti daugelio žmonių gyvenimo kokybė.

Taryba⁴ keletą kartų ragino Komisiją nustatyti mitybos ir fizinio aktyvumo sričių priemones, įskaitant Tarybos išvadas dėl nutukimo, širdies sveikatingumo propagavimo ir diabeto.

Atlikus konsultacijas pagal žaliąją knygą paaikškėjo, jog visuotinai sutariama, kad Bendrija turi veikti bendradarbiaudama su įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu⁵. Respondentai pažymėjo, kad reikėtų siekti Bendrijos politikos sričių nuoseklumo ir darnos bei pabrėžė būtinybę laikytis daugelio sektorių principo. Jie pabrėžė ES svarbą koordinuojant veiksmus, tokius kaip gerosios patirties pavyzdžių rinkimą ir sklaidą, taip pat būtinybę ES sudaryti veiksmų planą ir perduoti svarbų pranešimą suinteresuotosioms šalims. Paskelbus žaliąją knygą, Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją „*Sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo skatinimas: ansvorio, nutukimo ir chroniškų ligų prevencija Europos Sąjungoje*“, kuri dar labiau sustiprino šį pranešimą.

¹ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/platform_en.htm

² http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/consultation_en.htm

³ Ansvorio ir nutukimo problema paprastai apibūdinama kaip **pernelyg didelis maisto energijos suvartojimas, neproporcingas mažam ar nepakankamam energijos išekvojimui, lemiantis energijos perteklių** ir besikaupiantis kūno riebaluose.

⁴ 2002 m. gruodžio 2 d. Tarybos išvados dėl nutukimo (OL C 11, 2003 1 17, p.3), 2003 m. gruodžio 2 d. – dėl sveiko gyvenimo būdų (OL C 22, 2004 1 27, p.1); 2004 m. birželio 2 d. – dėl širdies sveikatingumo propagavimo (Pranešimas spaudai: 9507/04 (Presse 163); 2005 m. birželio 6 d. – dėl nutukimo, mitybos ir fizinio aktyvumo (Pranešimas spaudai: 8980/05 (Presse 117); 2006 m. birželio 5 d. – dėl sveiko gyvenimo būdo propagavimo ir II tipo diabeto prevencijos (OL C 147, 2006 6 23, p.1).

⁵ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/nutrition_gp_rep_en.pdf

Vykdam bet kokią viešąją veiklą, įskaitant galimą Bendrijos lygmens veiklą, reikėtų atsižvelgti į tris veiksnius. Pirma, už savo paties ir savo vaikų gyvenimo būdą visų pirma atsako asmuo, tačiau pripažįstama ir aplinkos svarba ir įtaka jo elgesiui. Antra, tik gerai informuotas vartotojas gali priimti racionalius sprendimus. Galiausiai, šioje srityje galima pasiekti optimalų rezultatą skatinant skirtingų susijusių sričių politikos (horizontalusis požiūris) ir skirtingų veiklos vykdymo lygmenų (vertikalusis požiūris) papildomumą ir integraciją.

Kai kuriose srityse pagrindiniai veiklos lygmenys yra nacionalinis ir vietos. Šiose srityse ES viešąją veiklą bus siekiama papildyti ir optimaliai naudoti priemonės, kurių imtasi kitais sprendimų priėmimo lygmenimis (nacionaliniu ar regioniniu), arba priemonės, kuriomis siekiama spręsti Bendrijos politikos sritims priklausančias problemas. Keletas priemonių yra tiesiogiai susijusios su vidaus rinkos veikimu (pavyzdžiui, ženklavimo reikalavimai, teiginių apie sveikatingumą leidimai ir maisto kontrolės procedūros), o kitos priemonės priklauso konkrečioms sistemoms, pavyzdžiui, Bendrajai žemės ūkio politikai (bendras vaisių ir daržovių rinkos organizavimas), Komisijos iniciatyvoms švietimo, regioninės politikos (struktūriniai fondai) srityse, ir galiausiai garso ir vaizdo bei žiniasklaidos politikai. Komisija taip pat atlieka lemiamą vaidmenį jungiant įdomias vietines ar nacionalines iniciatyvas ir nustatant keitimosi gerąja patirtimi Europos lygmeniu būdus.

Be to, daugumai su maistu ir mityba susijusių pramonės sektorių vis labiau įsitraukiant į globalizacijos procesą, suinteresuoti ekonominių operacijų vykdytojai mano, jog būtų parankiau turėti bendrą ES lygmeniu koordinuojamų priemonių rinkinį, o ne daug pavienių valstybių narių lygmens priemonių. Taip būtų išvengta papildomos administracinės naštos, atsirandančios dėl skirtingų, galbūt prieštaruingų nacionalinių taisyklių, ir būtų skatinamas konkurencingumas naujovėmis ir moksliniais tyrimais grindžiamose srityse.

2. VEIKLOS PRINCIPAI

Sprendžiant šią svarbią visuomenės sveikatos problemą reikalinga politikos sričių integracija – nuo maisto ir vartotojo iki sporto, švietimo ir transporto. Nutukimas labiau būdingas neturintiems palankių socialinių ir ekonominių sąlygų žmonėms. Todėl būtina skirti daugiau dėmesio šios problemos socialinei dimensijai. Šiame dokumente nurodomi keturi pagrindiniai priemonių aspektai.

Šias priemones būtina vykdyti visais sprendimų priėmimo lygmenimis – nuo vietos iki Bendrijos lygmens. Kalbant apie Bendrijos veiklą, jos vykdomos įgyvendinant visų tinkamų sričių Bendrijos politiką ir veiklą arba, prireikus, papildo valstybių narių politiką, kaip numatyta EB Sutarties 152 straipsnyje.

Pirma, priemonėmis turi būti siekiama pašalinti su sveikata susijusios rizikos priežastis. Tokiu būdu strategijoje nustatytomis priemonėmis turėtų būti padedama mažinti visų tipų riziką, susijusią su netinkama mityba ir nepakankamu fiziniu aktyvumu, neapsiribojant vien tik su anstvoriumi susijusios rizikos mažinimu.

Antra, siekiama, kad šios aprašytos priemonės būtų vykdomos visose vyriausybės politikos srityse ir skirtingais vyriausybės lygmenimis, pasitelkiant įvairias priemones, įskaitant teisės aktų leidybą, tinklus, valstybinio ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimą. Jas vykdam turėtų dalyvauti privatusis sektorius ir pilietinė visuomenė.

Trečia, siekiant veiksmingumo, strategijai įgyvendinti reikės pasitelkti įvairius privačiojo sektoriaus dalyvius, pavyzdžiui, maisto pramonės, pilietinės visuomenės atstovus, ir dalyvius vietos lygmeniu, pavyzdžiui, mokyklas ir bendruomenines organizacijas.

Galiausiai, ir ko gero svarbiausia, artimiausiais metais pagrindinis dalykas bus stebėseną. Veiklos, kuria siekiama gerinti mitybą ir fizinį aktyvumą, pavyzdžių jau priskaičiuojama labai daug, ir jų kasmet daugėja. Dažnai stebėseną yra nepakankama arba jos visai nėra, todėl dėl riboto vertinimo sudėtinga nurodyti, kas atliekama gerai, o kurias priemones reikėtų tobulinti arba iš esmės keisti.

3. PARTNERYSTĖ PAGRISTAS METODAS

Komisija mano, kad veiksmingų partnerystės ryšių užmezgimas privalo būti Europos mitybos, antsvorio ir nutukimo bei su jomis susijusių sveikatos problemų sprendimo pagrindas.

Užmegzti partnerystės ryšius siekiant veikti Europos lygmeniu

Nuo 2005 m. kovo mėn. pradėjo veikti Europos veiklos programa, skirta tinkamai mitybai, fiziniam aktyvumui ir sveikatingumui skatinti, kuria siekiama „Europos lygmeniu suburti visas suinteresuotąsias šalis į bendrą forumą“⁶.

Forumu siekiama diegti savanoriškas kovos su nutukimu priemones, kurios papildytų ar remtų kitus metodus. Forume dalyvauja pramonei atstovaujanti organizacija, mokslinių tyrimų organizacija ir pilietinė visuomenė, veikiančios visuomenės sveikatos ir vartotojų apsaugos srityse. Pagal darbo sritis dalyviai įsipareigojo imtis priemonių nutukimui mažinti. 2007 m. kovo mėn. paskelbta paskutinė veiklos programos stebėsenos ataskaita apie iki tol pasiektą programos vykdymo pažangą⁷.

Komisija ketina ir toliau tęsti bei plėtoti veiklos programos priemones, kurios yra pagrindinis šios strategijos įgyvendinimo įrankis. Per dvejus metus dalyviai pradėjo daugiau nei 200 iniciatyvų dėl mitybos ir fizinio aktyvumo ES. Be to, padaryta pažanga siekiant tikslo kurti aiškią ir patikimą įsipareigojimų stebėsenos sistemą, kurios reikalingumą visi pripažino, ir pažanga taikant metodą, kai veiklos pamatai dedami vietos lygmeniu (nacionalinių, regioninių ir bendruomenės institucijų dalyvavimas), dėl kurio tinkamumo buvo sutarta.

Stiprinti vietinius veiklos tinklus

Konkrečių rezultatų bus pasiekta visapusiškai bendradarbiaujant ir dalyvaujant vietos suinteresuotosioms šalims. Šiame kontekste siekiant nustatyti bendrą metodą ir bendrus tikslus, bus svarbu sukurti priemonių sistemą ir tam tikrus forumus, kurie galėtų visais lygmenimis vienyti dalyvius. ES veiklos programa – tai pavyzdys, kuriuo galima sekti vietos lygmeniu.

⁶ 2005 m. kovo mėn. Veiklos programos chartija

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/platform_en.htm

⁷ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/eu_platform_2mon-framework_en.pdf

Komisija įsitikinusi, kad tokiuose forumuose turėtų visapusiškai dalyvauti suinteresuotosios šalys, o vyriausybės – koordinuoti ir užtikrinti, kad priemonės priklausys visuomenės sveikatos sistemai. Komisija idėjas šia tema toliau plėtojo pagrindiniame dokumente „*Partnerystės idėjos apibendrinimas*“⁸.

Valstybės narės turėtų skatinti žiniasklaidos sektoriaus dalyvavimą rengiant bendrus pranešimus ir kampanijas.

Veiklos programa pavyko paskatinti veikti įvairių sričių suinteresuotąsias šalis. Todėl, siekdama gerinti ryšius su vyriausybėmis ir keitimąsi gera patirtimi, Komisija įsteigs Aukšto lygio grupę su nutukimu ir fizinio aktyvumo stoka susijusioms problemoms spręsti. Ši grupė turėtų užtikrinti, kad valstybės narės keistųsi idėjomis ir patirtimi visose vyriausybės politikos srityse. Sąveika su ES veiklos programa sudarys sąlygas greitai sektorių komunikacijai, taip skatindama greitą keitimąsi duomenimis bei valstybinio ir privačiojo sektoriaus partnerystės metodų taikymą. Veikiantis Mitybos ir fizinės veiklos tinklas toliau plėtotų savo vaidmenį – remtų ir sudarytų sąlygas grupės darbui.

4. POLITIKOS NUOSEKLUMAS BENDRIJOS LYGMENIU

Šioje baltojoje knygoje pagrindinis dėmesys skiriamas galimai ES lygmens veiklai mitybai gerinti ir su sveikata susijusioms problemoms spręsti. Todėl joje pabrėžiamos priemonės, priklausančios Bendrijos kompetencijai, pavyzdžiui, teisės aktų leidyba arba tam tikrų programų finansavimas, arba priemonės, kurios suteikia pridėtinės vertės Europos dimensijai – gerinamas dialogas su pasaulinio masto maisto pramonės atstovais ar kuriami palyginamieji stebėsenos rodikliai visose valstybėse narėse.

Geriau informuoti vartotojai

Asmenines žinias, įpročius ir elgesį, pavyzdžiui, susijusį su gyvenimo būdu ar mitybos įpročiais, formuoja supanti aplinka. Viena vertus, renkantis, kokius produktus pirkti, svarbi galimybė gauti aiškia, nuoseklią ir pagrįstą informaciją, kita vertus, informacijos aplinką platesniu mastu formuoja kultūros veiksniai, tokie kaip reklama ir kitos žiniasklaidos priemonės.

Komisija šiuo metu veikia šiose abiejose srityse. Maistingumo ženklavimas yra vienas iš būdų perduoti informaciją vartotojams ir padėti jiems pasirinkti sveiką maistą ir gėrimus. Siekdama pateikti Parlamentui ir Tarybai pasiūlymą sustiprinti šią informacijos teikimo vartotojams būdą, Komisija šiuo metu atlieka maistingumo ženklavimo teisės aktų persvarstymą. Po 2006 m. pavasarį įvykusios konsultacijos dėl ženklavimo⁹ Komisija nagrinėja maisto ženklavimo galimybes. Svarstoma, ar reikia privalomojo ženklavimo, kiek maistinių medžiagų reikėtų nurodyti ant etikečių, ir nagrinėjamas reikalavimas klijuoti etiketę ant pakuotės priekinės dalies (t. y. supaprastintas ženklavimas arba sutartinis ženklavimas).

⁸ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/contacts2007_en.pdf

⁹ Ženklavimas: konkurencingumas, informacija vartotojams ir geresnis valdymas ES. Konsultacinis GD SANCO dokumentas. 2006 m. vasario mėn.

Kitas aspektas – gamintojų teiginių apie jų produktus skelbimo reglamentavimas. 2007 m. sausio mėn. įsigaliojo Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą. Pagrindinis jo tikslas – užtikrinti, kad teiginiai apie maisto produktus, jų maistingumą ir sveikatingumą būtų pagrįsti patikimais moksliniais įrodymais ir kad vartotojai nebūtų klaidinami netikslių ar prieštaringų teiginių.

Reklama ir rinkodara yra galingi sektoriai, siekiantys paveikti vartotojų elgesį. Esama įrodymų, kad maisto produktų reklama ir rinkodara turi įtakos, ypač vaikų, mitybos įpročiams. 2005 spalio mėn. – 2006 kovo mėn. Komisija organizavo Reklamos apskritąjį stalą, kurio tikslas – nagrinėti savireguliacijos metodus ir būdus, kuriais teisės aktai ir savireguliacijos gali vieni kitus veikti ir papildyti. Apskritąjo stalo ataskaitoje pateiktas savireguliacijos geriausios patirties pavyzdys (arba valdymo standartai)¹⁰. Šiuos standartus reikėtų konkrečiai taikyti maisto reklamai vaikams. Taip veikiant šioje srityje, būtų savanoriškai papildomi galiojantys skirtingi valstybių narių metodai, kaip kad Ispanijos PAOS kodeksas ir paskutinė Jungtinės Karalystės Komunikacijų tarnybos iniciatyva. Šiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti Europos Parlamento per debatus dėl Garso ir vaizdo žiniasklaidos paslaugų (GVŽP)^{fn} direktyvos pakeitimo išreikštą prašymą įvesti elgesio kodeksą, skirtą maisto produktų, kuriuose yra daug riebalų ar cukraus, reklamai vaikams¹¹. Pagal naująją GVŽP direktyvą valstybės narės ir Komisija turėtų skatinti žiniasklaidos paslaugų teikėjus parengti elgesio kodą vaikams skirtos komercinės komunikacijos apie maistą ir gėrimus srityje. Šiame etape Komisija linkusi išlaikyti savanoriškumu pagrįstą metodą ES lygmeniu, nes taip galima greičiau ir veiksmingiau kovoti su plintančiu anstvorium ir nutukimu. 2010 m. Komisija įvertins šį metodą ir priemones, kurių ėmėsi pramonė, ir nuspręs, ar reikia kitų metodų.

Bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis, Komisija parengs ir remis konkrečias informacijos ir švietimo kampanijas, skirtas geriau informuoti apie su netinkama mityba, anstvorium ir nutukimu susijusias sveikatos problemas. Visų pirma, šios kampanijos bus skiriamos pažeidžiamoms grupėms, pavyzdžiui, vaikams.

Sudaryti galimybes gyventi sveikai

Sveikų produktų pasirinkimas užtikrina vartotojui galimybę gyventi sveikai. Bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP) atlieka svarbų vaidmenį gaminant ir tiekiant maistą Europoje. Užtikrindama europiečių valgomų maisto produktų tiekimą, ji taip pat gali padėti formuoti europiečių mitybos įpročius ir kovoti su anstvorium ir nutukimu. BŽŪP srityje Komisija pasiryžusi skatinti siekti visuomenės sveikatos tikslų, ir vėliausias toks pavyzdys yra bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo (BVDRO) reforma, kuria siekiama skatinti jų vartojimą konkrečioje aplinkoje, pavyzdžiui, mokyklose.

Pavyzdžiui, Komisija savo pasiūlymais leisti tiekti perteklinius vaisius ir daržoves švietimo įstaigoms ir vaikų poilsio centrams skatins, kad vaikai vartotų šiuos produktus – tai BVDRO reformos dalis. Komisija taip pat siūlo ES bendrai finansuojamą projektą, skirtą jauniems vartotojams (jaunesniems nei 18 metų vaikams), rėmimą padidinti iki 60 %. Vykdomose ES finansuojamose kampanijose gamintojų organizacijos turėtų skirti daug dėmesio jauniems vartotojams. Taip pat reikėtų atsižvelgti į kitą svarbų aspektą – būdus, kaip, siekiant skatinti visų pirma jaunimą vartoti vaisius ir daržoves, užtikrinti jų geresnį įperkamumą. Labai

¹⁰ http://ec.europa.eu/consumers/overview/report_advertising_en.pdf.

¹¹ Anksčiau – Direktyva „Televizija be sienų“.

svarbus žingsnis tinkama linkme būtų Europos Sąjungos bendrai finansuojamas projektas, skatinantis vaisių vartojimą mokyklose. Toks projektas būtų skirtas 4–12 metų vaikams ir priklausytų bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo reformai.

Auga susidomėjimas pagamintų maisto produktų sudėtimi ir kaip ją keičiant būtų galima gerinti mitybą. Pramonės bendrovės jau žengė keletą svarbių žingsnių, tačiau jie ne visada buvo vienodi skirtingų produktų atžvilgiu ir skirtingose valstybėse narėse. Kai kurios valstybės narės skatina keisti maisto produktų sudėtį, pavyzdžiui, riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių ir transriebiųjų rūgščių, druskos bei cukraus kiekį. Pagal 2006 m. ES atliktą CIAA¹² ataskaitą, viena iš trijų bendrovių nurodė, kad 2005–2006 m. pakeitė beveik 50 % jų produktų sudėtį. Keičiama daugelio maisto produktų sudėtis, įskaitant dribsnius, gėrimus, sausainius, saldumynus, pieno produktus, padažus, sriubas, pagardus, aliejus, užkandžius ir saldintus maisto produktus.

Komisija siūlo 2008 m. pradėti tyrimus maisto produktų sudėties keitimo galimybėms ištirti, kad, turint omenyje šių maistinių medžiagų poveikį susirgimui lėtine liga, būtų galima numažinti jų kiekį. Siekiant sudaryti pagrindą būsimai pažangai įvertinti, tiriant bus atsižvelgta į iki tol vykdytas reguliavimo ir savanoriškas priemones.

Partnerystės srityje atsižvelgdama į aiškiai įrodytą druskos kiekio maisto produktuose keitimo kampanijų veiksmingumą, Komisija ketina sudaryti geresnes sąlygas šioms ir kitoms kampanijoms, kuriomis bendrai siekiama gerinti pagamintų maisto produktų maistinę vertę ES.

Fizinio aktyvumo skatinimas

Fizinio aktyvumo spektras įvairus – nuo organizuoto sporto iki „aktyvaus vykimo į darbą ir iš jo“¹³ ar užsiėmimo lauke. Komisija įsitikinusi, kad valstybės narės ir ES turėtų imtis ryžtingų veiksmų, kad padidintų fizinį aktyvumą, kuris dėl įvairių priežasčių pastaraisiais dešimtmečiais sumažėjo.

Asmenines pastangas ieškoti būdų, kaip didinti fizinį aktyvumą kasdieniame gyvenime, turėtų remti specialiai šiam tikslui sukurta ir pritaikyta fizinė ir socialinė aplinka.

Europos Komisija taip pat remia tvarias miesto transporto priemones pagal sanglaudos politiką, CIVITAS ir „Pažangios energetikos Europai“ programą, kurios naujas etapas prasidėjo 2007 m. Šioje srityje svarbiausi bus pėsčiųjų ir dviračių takų tiesimo projektai. Vietinės valdžios institucijos kviečiamos teikti paraiškas. Komisija siekia užtikrinti, kad esamos dotacijos viešosios infrastruktūros projektams būtų visapusiškai naudojamos sveikos gyvensenos tikslais, pavyzdžiui, sudaromos sąlygos aktyviai vykti į darbą ir iš jo. Siekdamą informuoti vietines valdžios institucijas apie visų sektorių finansavimo galimybes, 2007 m. Komisija išleis „miesto vadovą“.

2007 m. Europos Komisija paskelbs Žaliąją knygą dėl miesto transporto, o 2008 m. – veiksmų planą. Be to, Komisija ketina parengti tvaraus miesto transporto planų vadovą.

¹² Maisto ir gėrimų pramonės konfederacija.

¹³ Vykimas į darbą ir iš jo pėsčiomis, dviračiu ar kitu aktyviu būdu.

Be to, Komisija pateiks Baltąją knygą dėl sporto, kurioje pateiks pasiūlymus, kaip didinti sportuojančių žmonių skaičių ES ir kaip išplėsti sporto veiklos sritis, kad fizinė veikla būtų populiareesnė.

Tikslinės grupės ir aplinka

Yra įrodymų, kad smarkiai tunka Europos vaikai, ir nutukimas itin būdingas neturintiems palankių socialinių ir ekonominių sąlygų žmonėms. Du iš 2007–2013 m. ES sanglaudos politikos tikslų yra skatinti miestų indėlį į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą bei puoselėti darbuotojų sveikatą¹⁴. Kalbant apie programas miestų vietovėms, priemonės, skirtos viešosios paskirties vietoms atkurti, gali būti taikomos palankių socialinių ir ekonominių sąlygų neturinčių vietovių infrastruktūrai ir taip būtų kuriama fizinį aktyvumą skatinanti aplinka. Programos prioritetas – puoselėti darbuotojų sveikatą – turėtų padėti įveikti spragas sveikatos priežiūros infrastruktūros ir sveikatai keliamos rizikos srityse. Siekiant tokių programos tikslų, fizinio aktyvumo skatinimo priemonės gali atlikti lemiamą vaidmenį.

Vaikystė – svarbus laikotarpis, nes jos metu formuojami sveikos gyvensenos įpročiai ir išmokstama gyventi sveikai¹⁵. Šiuo atžvilgiu mokyklos, be abejo, atlieka reikšmingą vaidmenį. Yra svarių įrodymų, kad kai kuriose srityse priemonės pasiteisino: tyrimai rodo, kad vietos lygmeniu 0–12 metų amžiaus vaikams skirtos priemonės, pasitelkiant įvairių sričių dalyvius, ilgainiui gali veiksmingai keisti vaikų įpročius. Reikėtų veikti sveikos mitybos švietimo ir fizinio aktyvumo skatinimo srityse. Sveikatos švietimas ir fizinis lavinimas – vieni iš svarbiausių naujosios Mokymosi visą gyvenimą programos (2007–2013 m.), tiksliau – „Comenius“ paprogramio mokykliniam ugdymui, tikslų. Bus daug galimybių kurti sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo projektus, ypatingą dėmesį skiriant sportui ir mokyklų, mokytojų rengimo įstaigų, vietinių ir nacionalinių valdžios institucijų bei sporto klubų bendradarbiavimo stiprinimui.

Siekdama nustatyti veiksmingiausias priemones palankių socialinių ir ekonominių sąlygų neturintiems žmonėms, 2007 m. Komisija finansuos tyrimus nutukimo ir socialinės ekonominės padėties ryšiui nustatyti.

¹⁴ Sanglaudos politika ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui remti, 2007–2013 m. Bendrijos strateginės gairės, 2006 m. spalio 6 d. Tarybos sprendimas.

¹⁵ EPODE ir „Tiger Kids“ – tai du naujoviški bendruomenių projektai, kuriais siekiama skatinti vaikų sveikos gyvensenos įpročius, pavyzdžiai. Pavyzdžiui, EPODE Prancūzijos miestuose vienija tėvus, mokytojus, sveikatos specialistus ir vietinės verslo bendruomenės atstovus. Į renginių programą įtraukiamos specialios „maisto savaitės“, per kurias vaikai mokomi sveikai maitintis, o tėvai organizuoja ir prižiūri akciją „pėsčiomis į mokyklą“. „Tiger Kids“ – tai keturiuose Vokietijos regionuose vykstantis projektas ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams, kuriuo siekiama nustatyti nutukimo prevencijos kokybės standartus. Tėvai raginami skatinti sveiką vaikų mitybą ir fizinį aktyvumą mokykloje ir po pamokų.

Kurti įrodymais grįstą pagrindą politikos formavimui

Atsižvelgdama į ankstesnius mokslinius tyrimus mitybos, nutukimo, nesveiko gyvenimo būdo sąlygotų pagrindinių ligų, tokių kaip vėžys, diabetas ir kvėpavimo ligos, srityse, Komisija ketina sukurti tvirtą įrodymų pagrindą. Komisija jau nurodė būtinybę žinoti daugiau apie maisto pasirinkimą lemiančius veiksnius, todėl ji pagal Septintąją bendrąją programą nustatys pagrindines mokslinių tyrimų gaires šiose srityse: vartotojų elgesys, maisto ir mitybos įtaka sveikatai, tikslinių grupių, tokių kaip kūdikių, vaikų ir paauglių, nutukimo prevencijos veiksniai, veiksmingos sveikos mitybos priemonės. Programoje dėmesio bus skirta ir sveikatą lemiantiems veiksniams, ligų prevencijai ir sveikos gyvensenos propagavimui, priklausantiems temai „Teikti Europos piliečiams optimalias sveikatos priežiūros paslaugas“.

Nuo 2006 m. Europos maisto saugos tarnybai (EFSA) priskirta nauja užduotis – konsultuoti Komisiją dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą reglamento įgyvendinimo. Į naująją užduotį taip pat įeina konsultacijos dėl teiginių apie sveikatingumą pažymėtų maisto produktų maistinių medžiagų apibūdinimo ir dėl šių teiginių mokslinio pagrindimo vertinimo. Kitas EMST su mityba susijusios veiklos pavyzdys – informacijos apie orientacinius Europos gyventojų suvartotinus energijos ir maistinių medžiagų kiekius atnaujinimas.

Stebėsenos sistemų kūrimas

Nacionalinių duomenų, susijusių su nutukimo ir antsvorio rodikliais, rinkimas nėra pakankamai suderintas ES, todėl juos lyginti sudėtinga. Be to, svarbiose srityse trūksta duomenų, pavyzdžiui, apie maisto vartojimą.

Komisijos nuomone, reikėtų stiprinti stebėseną trimis pagrindiniais lygmenimis. Pirma, aukščiausiu lygmeniu reikėtų užtikrinti, kad duomenys apie su mityba, fiziniu aktyvumu ir nutukimo plitimu susijusius visose srityse vykstančios pažangos rodiklius (priklausančius Europos bendrijos sveikatos rodikliams (ECHI)) būtų nuoseklūs ir palyginami. Antra, būti nuolat informuojamiems apie valstybių narių taikomas priemones, kad būtų galima stebėti jų vykdymą ir atlikti poveikio vertinimą. Trečia, individualių projektų ir programų lygmeniu, turint omenyje jų svarbą socialinį vaidmenį.

Siekdama remti stebėseną aukščiausiu lygmeniu, Europos Komisija parengė pokalbiais pagrįstą Europos sveikatos tyrimą (EHIS), kuris bus pradėtas 2007 m. Šiam tyrimui atlikti nustatytas metodas, kuriuo bus užtikrinta, kad naudojant Europos statistikos sistemą (ESS) būtų darniai ir nuolat renkama pačių respondentų teikiama informacija apie jų ūgį ir svorį, fizinį aktyvumą, vaisių ir daržovių vartojimo dažnumą. Komisija planuoja iki 2010 m. parengti tikrinimu pagrįstą Europos sveikatos tyrimą (EHES), kad būtų surinkti atsitiktinai atrinktų gyventojų įvairūs su mityba susiję objektyvūs duomenys, pvz., apie kūno masės indeksą, cholesterolio kiekį ir kraujospūdį. EUROSTAT šiuo metu taip pat rengia pirmąją maisto vartojimo rodiklių grupę, kad būtų galima stebėti mitybos būdus ir tendencijas. Šia ESS priklausanti veikla siekiama kurti kokybiškus sveikatos būklės (įskaitant nutukimą) bei gyvenimo būdo (įskaitant mitybą ir fizinį aktyvumą) duomenis ir rodiklius.

Pagrindiniai tikslai bus nustatyti valstybėse narėse vykdomą politiką ir priemones, taip pat stiprinti jų poveikio stebėseną ir vertinimą. Komisija stebėseną ir toliau rems per Visuomenės sveikatos programos projektus. Programa skatinama tinklų veikla ir keitimasis informacija apie gerąją patirtį mitybos, fizinio aktyvumo, taip pat nutukimo prevencijos srityse.

5. VALSTYBIŲ NARIŲ LYGMUO

Nepažeisdama savo kompetencijos, Komisija parengė visaapimančią priemonių, kurios bus įgyvendinamos politikos sektoriuose, rinkinį. Kaip minėta pirmiau, daugiausia dėmesio bus skiriama kai kurioms valstybių narių priemonėms, kurios yra svarbiausios sprendžiant su netinkama mityba, antsvoriu ir nutukimu susijusias problemas. Komisijos kompetencijai priskiriama išsamaus spektro veikla turėtų būti taikoma vykdant sričių politiką, kad būtų galima gauti grįžtamąjį ryšį ar papildyti valstybių narių veiklą. Svarbi valstybėse narėse vyraujanti mitybos įvairovė ir skirtingi politikos metodai. Be to, svarbu, kad priemonės ir toliau būtų rengiamos regioniniu ir vietos lygmeniu, nes jis yra arčiau ES piliečių. Veikti šiais lygmenimis yra būtina, nes tai leistų pritaikyti sukurtus ir patvirtintus bendruosius metodus prie konkrečių vietos aplinkybių. Tokias priemones būtina stebėti, vertinti ir aptarti. Komisija apie šias nacionalines ir regionines priemones rinks duomenis ir kartu su Aukšto lygio grupe jas vertins, o šią informaciją pateiks savo svetainėje¹⁶. Komisija ketina pasinaudoti pirmiau minėta Aukšto lygio grupe geriausios patirties sklaidai skatinti, taip pat teikti bet kokią paramą, kuri būtų tinkama Bendrijos lygmeniu.

Valstybės narės taip pat turi aktyviai dalyvauti užmezgant partnerystės ryšius siekiant veikti vietos lygmeniu, kad būtų galima paremti savanoriškas iniciatyvas, tokias kaip atsakomybės už reklamą skatinimas.

6. KĄ GALI ATLIKTI PRIVAČIOJO SEKTORIAUS DALYVIAI?

Privačiojo sektoriaus dalyviai turi lemiamą reikšmę formuojant vartotojų sprendimus rinktis sveikus maisto produktus ir gyventi sveikai – jų veikla šioje srityje gali papildyti valstybės politiką ir teisės aktų leidybos iniciatyvas Europos ir nacionaliniu lygmeniu. Tie privačiojo sektoriaus dalyviai, kurie veikia keliose valstybėse narėse, pavyzdžiui, didelės pramonės bendrovės, gali dar labiau išplėsti savo veiklos sritį – nustatyti ES bendrą ir nuoseklų požiūrį į vartotojus.

Sudaryti galimybę rinktis ir pirkti sveikus maisto produktus. Maisto pramonė (nuo gamintojų iki mažmenininkų) galėtų gerokai pagerinti tokias sritis, kaip Europos vartotojams skirtų maisto produktų sudėtis, pavyzdžiui, druskos, riebalų, ypač sočiųjų riebalų rūgščių ir transriebiųjų rūgščių ir cukraus, keitimą, bei svarstyti būdus, kaip paskatinti vartotojus priimti pakeistos sudėtis maisto produktus. Be to, valstybėse narėse esama gerosios patirties pavyzdžių, kai nuolat mažmenininkų rengiami išpardavimai, per kuriuos pigiai parduodami sveiki produktai, tokie kaip vaisiai ir daržovės, teigiamai paveikė mitybą.

Informuoti vartotojus. Mažmenininkai ir maisto pramonės bendrovės galėtų visapusiškai įgyvendinti dabartines savanoriškas nacionalines iniciatyvas.

Komisija deda pastangas, kad visose valstybėse narėse paremtų geresnes reklamos ir rinkodaros taisykles, atitinkančias bent jau Europos reklamos standartų aljanso (EASA) gaires. Garso ir vaizdo žiniasklaidos paslaugų direktyvoje numatyta nauja nuostata, pagal kurią valstybės narės nacionaliniu lygmeniu turėtų skatinti reguliavimo ir savireguliacijos priemones, kurioms pritartų suinteresuotosios šalys.

¹⁶ http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/publichealth_en.htm

Komisija pageidautų iš pirmaujančių bendrovių gauti pasiūlymų dėl tolesnių iniciatyvų, kuriomis būtų pasiektas šis tikslas.

Savireguliacijos sėkmė priklauso nuo to, ar vietoje veikia sistemos sutarto kodekso rengimui ir laikymuisi stebėti. Šiuo metu galimybės tai atlikti visoje ES skirtingos. Todėl valstybės narės turėtų stiprinti savireguliacijos sistemas ir jas plėtoti pagal Komisijos pateiktą geriausios patirties pavyzdį. Veiklos programos turėtų veikti kaip forumas, skirtas metodų aukšto lygio stebėsenai nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu ir vienijantis atstovus nuo maisto pramonės iki mažmeninės prekybos ir komercinės komunikacijos sektoriaus.

Skatinti fizinį aktyvumą. (1) Sporto organizacijos galėtų bendradarbiauti su visuomenės sveikatos grupėmis ir visoje Europoje rengti reklamos ir rinkodaros kampanijas, kurios skatintų fizinį aktyvumą, visų pirma, tokių tikslinių grupių kaip jaunimas ar asmenys, neturintys palankių socialinių ir ekonominių sąlygų. Būsimoje Baltojoje knygoje dėl sporto bus nurodytas tokių tinklų vaidmuo. (2) Vietiniai ir regioniniai dalyviai turėtų aktyviau bendradarbiauti su vietinėmis valdžios institucijomis, kad, rengiant pastatų, viešųjų miesto vietų (pavyzdžiui, vaikų žaidimo aikštelių) ar transporto sistemos planus, būtų atsižvelgta į visuomenės sveikatos tikslus.

Tikslinės grupės ir aplinka. Mokykloms tenka didelė atsakomybė užtikrinti, kad vaikai ne tik suvoktų sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo svarbą, bet ir galėtų iš tiesų pasinaudoti šiais dviem dalykais. Mokykloms gali padėti tam tikros partnerystės su privačiosiomis šalimis, įskaitant verslo bendruomenę. Mokyklos turėtų būti apsaugota aplinka, o tokios partnerystės turėtų būti skaidrios ir nekomercinės.

Bendrovės gali remti sveikų gyvenimo būdų darbovietėje propagavimą. Be to, kartu su darbuotojų organizacijomis bendrovės turėtų parengti pasiūlymus arba gaires dėl būdų, kuriais įvairaus dydžio bendrovės galėtų diegti paprastas, racionalias darbuotojų sveikos gyvensenos skatinimo priemones.

Europos ir nacionalinių klinikų profesinės įstaigos turėtų parengti pasiūlymus dėl sveikatos specialistų rengimo, atsižvelgiant į netinkamos mitybos ir fizinio aktyvumo stokos keliamą riziką sveikatai (pavyzdžiui, antsvorį ir nutukimą, kraujospūdį, fizinio aktyvumo stoką), ypatingą dėmesį skiriant rizikos prevencijai ir gyvensenos veiksnių vaidmeniui.

Pateikti geros ir geriausios patirties apžvalgą. Pilietinės visuomenės organizacijos, ypač tos, kurios veikia visuomenės sveikatos, jaunimo ir sporto srityse, galėtų pateikti visais lygmenimis vykdomos politikos ir veiksmų poveikio įrodymus.

7. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Tęsdamą vieną iš veiksmų, kurio imtasi 2006 m. lapkričio 16 d. Stambule priėmus Europos kovos su nutukimu chartiją, Komisija, bendradarbiaudama su Pasaulio sveikatos organizacija (PSO), kurs mitybos ir fizinio aktyvumo priežiūros 27 ES valstybėse narėse sistemą. 2007 m. PSO ketina priimti antrąją Europos maisto ir mitybos veiksmų planą. Europos Komisija pritaria šiai atnaujintai visuomenės sveikatos sistemai, kuri apims būsimus veiksmus, bei išipareigoja aktyviai dalyvauti šiame procese.

Kalbant apie dvišalį bendradarbiavimą, Komisija ir toliau glaudžiai dirbs su šalimis, turinčiomis savo strategiją, kad abi pusės pasinaudotų viena kitos patirtimi, kaip nuo 2006 m. gegužės bendradarbiaujama su JAV.

8. IŠVADOS IR STEBĖSENA

Nutukimo paplitimas bus vienas iš svarbiausių rodiklių, kuriais bus galima įvertinti šios strategijos vykdymo ES pažangą. Pritardamos PSO chartijai, ES valstybės narės pareiškė, kad “per ateinančius 4–5 metus daugelis valstybių turėtų pasiekti žymią pažangą, ypač susijusią su vaikais ir paaugliais, kad būtų galima iki 2015 m. pakeisti tendencijos kryptį.”

2010 m. Komisija parengs pažangos ataskaitą, kurioje apžvelgs nutukimo padėtį ir nurodys, kokių mastu jos politikos sritys buvo priderintos prie šios knygos tikslų, o visos Europos dalyviai padėjo siekti šių tikslų. Jei atitinkamuose sektoriuose buvo pasiūlytos priemonės ar gairės, 2010 m. ataskaitoje atsispindės konkreti pažanga. Kalbant apie pramonės taikomas savireguliacijos priemones, ataskaitoje bus nurodyta jų vykdymo kokybė ir poveikis.